

Projekt „Bocianica” – próba aplikacji teorii wychowania estetycznego Ireny Wojnar i pedagogiki teatru na etapie edukacji przedszkolnej

JOANNA OCZKOWSKA*

UNIwersytet Warszawski, Warszawa, Polska

Celem artykułu jest zaprezentowanie praktycznego zastosowania teorii wychowania estetycznego we współczesnej pedagogice teatru w odniesieniu do grup przedszkolnych. Na przykładzie projektu „Bocianica” artykuł ukazuje metody pedagogiki teatru, które na etapie edukacji przedszkolnej realizują teorię wychowania estetycznego stworzoną przez prof. Irenę Wojnar. W pierwszej części artykułu przedstawione są podstawy teorii wychowania estetycznego, w tym postawa otwartego umysłu i jej elementy składowe. W dalszej części wyjaśniono pojęcie pedagogiki teatru i przedstawiono projekt „Bocianica”, który zakładał przeprowadzenie Warsztatów Dziecięcej Ekspresji Twórczej. Warsztaty polegały na cotygodniowych spotkaniach grupy czterolatków, w ramach których podejmowane były działania o charakterze: teatralnym, plastycznym i muzycznym, mające na celu wprowadzenie dziecka w świat wartości estetycznych. Istotą warsztatów było odejście od typowej formy prowadzenia zajęć teatralnych dla dzieci, które charakteryzują się z góry narzuconym scenariuszem. W kolejnej części artykułu przeanalizowany został przebieg projektu „Bocianica” w kontekście teorii wychowania estetycznego, wskazano środki wyrazu artystycznego wykorzystywane przez dzieci i sposób pracy z nimi polegający na: wychodzeniu od potrzeb grupy, podmiotowości uczestników działań, dialogu, spontaniczności, improwizacji, wprowadzeniu w wartości estetyczne, kształtowaniu kompetencji poznawczych, wyobraźni i wrażliwości na świat. Artykuł kończy podsumowanie podkreślające, że zastosowanie założeń teorii wychowania estetycznego oraz metod pedagogiki teatru, pozwoliło na wprowadzenie dzieci w świat wartości estetycznych, przy jednoczesnym przekazaniu im poczucia sprawstwa, i pokazanie, że każde doświadczenie, każdy pomysł i inspiracja są ważne i możliwe do włączenia we wspólnie realizowane twórcze działania.

SŁOWA KLUCZOWE: edukacja przedszkolna, Irena Wojnar, pedagogika teatru, twórczość, teoria wychowania estetycznego.

Project “Bocianica” – an attempt to apply Irena Wojnar’s theory of aesthetic education and theatre pedagogy at the stage of pre-school education

The aim of the article is to present the practical application of the theory of aesthetic education in contemporary theatre pedagogy in relation to pre-school groups. On the example of the “Bocianica” project the article shows the methods of theatre pedagogy, which at the stage of pre-school education

*E-mail: oczkowska.joanna@gmail.com

ORCID: 0009-0009-2153-7265

implement the theory of aesthetic education created by Professor Irena Wojnar. In the first part of the article the basics of the theory of aesthetic education are presented, including the attitude of an open mind and its components. In the next part, the concept of theatre pedagogy is explained and the project “Bocianica” is presented, which involved conducting a Workshop for Children’s Creative Expression. The workshop consisted of weekly meetings of a group of four-year-olds, which included activities of a theatrical, artistic, and musical nature, aimed at introducing the child to the world of aesthetic values. The essence of the workshop was to move away from the typical form of conducting theatre activities for children, which are characterised by a pre-imposed script. The next part of the article analyses the course of the “Bocianica” project in the context of the theory of aesthetic education, indicates the means of artistic expression used by children and the way of working with them based on: starting from the needs of the group, the subjectivity of the participants, the dialogue, spontaneity, improvisation, introduction to aesthetic values, shaping cognitive competences, imagination and sensitivity to the world. The article concludes with a summary emphasising that the application of the assumptions of the theory of aesthetic education and the methods of theatre pedagogy made it possible to introduce children to the world of aesthetic values, while at the same time giving them a sense of agency and showing them that every experience, idea and inspiration is important and possible to include in a jointly realised creative activity.

KEYWORDS: creation, Irena Wojnar, pre-school education, theatre pedagogy, the theory of aesthetic education.

Wprowadzenie. Teoria wychowania estetycznego

Teoria wychowania estetycznego Ireny Wojnar to podstawa teoretyczna wielu praktycznych działań twórczych (plastycznych, muzycznych, teatralnych, tanecznych) w edukacji szkolnej i przedszkolnej. Jednym z celów wychowania przedszkolnego jest holistyczne kształtowanie osobowości małego człowieka, które realizowane jest także dzięki wychowaniu estetycznemu. Ten rodzaj wychowania polega na wprowadzaniu dziecka w świat wartości estetycznych, rozwijaniu jego postawy twórczej, wyobraźni i emocji. Celem artykułu jest przedstawienie projektu „Bocianica”, zrealizowanego w ramach zajęć teatralnych z dziećmi w wieku przedszkolnym, który łączył w sobie współczesną pedagogikę teatru z założeniami teorii wychowania estetycznego Ireny Wojnar.

Twórczyni polskiej teorii wychowania estetycznego pisała o kształtowaniu poprzez sztukę tzw. postawy otwartego umysłu, która składa się z czterech elementów.

Pierwszy z nich wiąże się ze sposobem spostrzegania. Autorka koncepcji zakładała, że dzięki kontaktom ze sztuką, człowiek staje się bardziej twórczy, kreatywny i wrażliwy na otaczający go świat. Patrzy na siebie i innych wnikliwiej, dostrzega to, co na pierwszy rzut oka pozostaje niewidoczne. Drugi element związany jest ze sposobem przeżywania. Sztuka dostarcza odbiorcom różnorodnych emocji, wpływa na wrażliwość. Dzięki niej człowiek poznaje siebie i odkrywa swoje pasje. Jest ona łącznikiem między światem wewnętrznym a zewnętrznym. Pozwala także nawiązywać kontakty z innymi ludźmi. Trzeci element postawy otwartego umysłu związany jest ze zdobywaniem wiedzy, to czynnik poznawczy. Sztuka to medium, poprzez które człowiek zdobywa wiedzę o świecie, sobie i drugim człowiekiem, ale także o teatrze, muzyce, malarstwie i innych rodzajach aktywności twórczej. Trzy wymienione elementy postawy otwartego umysłu związane są z kontaktem człowieka ze sztuką, jej kontemplacją i przeżywaniem. Czwarty element wynika z indywidualnej potrzeby tworzenia, która jest wzmacniana przez interakcje ze sztuką. To postawa twórcza, kształtowana przez własną ekspresję oraz działalność artystyczną (Wojnar, 1970). Irena Wojnar podkreślała, iż wszystkie elementy składające się na postawę otwartego umysłu

oddziałują na siebie i są ze sobą ściśle powiązane. Trzy pierwsze elementy związane są z kontemplacją sztuki, a ostatni z praktyką własną. Postawa otwartego umysłu powinna być kształtowana za pomocą różnorodnych środków pedagogicznych (Wojnar, 1970).

Według Wojnar wychowanie estetyczne to w sensie węższym „wychowanie do sztuki”, które jest pewnego rodzaju wprowadzeniem do sztuki, przekazaniem wiedzy na jej temat, kształtowaniem ciekawości i wrażliwości estetycznej oraz w sensie szerszym wychowaniem przez sztukę, w którym sztuka wpływa na całego człowieka, oddziałuje poznawczo, moralnie, estetycznie oraz twórczo i obejmuje także własną ekspresję twórczą. Autorka zatem wyróżnia dwa zakresy wychowania estetycznego:

zakres pierwszy obejmowałby wychowanie estetyczne jako kształcenie estetycznej wrażliwości i estetycznej kultury, konieczne dla przeżywania i poznawania wartości sztuki, natomiast zakres drugi pokrywałby się z kształceniem pełnej osobowości człowieka, także w sferze intelektualnej (wzbogacenie wiedzy i uczenie myślenia osobistego), moralno-społecznej (zdobywanie podstaw oceny moralnej i umiejętności rozumienia sytuacji ludzkich, a przez to pełniejszego porozumienia z drugim człowiekiem) oraz w dziedzinie kształtowania wyobraźni i postawy twórczej (Wojnar, 1980, s.13).

Wychowanie estetyczne dotyczy w szczególności dzieci i młodzieży, aczkolwiek nie należy wykluczać osób dorosłych, do których również są skierowane różnorodne obszary edukacji estetycznej. Sztuka ma ogromny wpływ na wszechstronny rozwój człowieka. Wpływa na kształtowanie się wrażliwości estetycznej, rozwijanie wyobraźni i dyspozycji twórczych. Istotną rolę w wychowaniu estetycznym odgrywają wychowawcy (nazywani przez Stefana Szumana wychowawcami estetycznymi), których zadaniem jest wprowadzanie wychowanków w świat kultury i sztuki (Kulczycki, 2001).

Na znaczenie sztuki w procesie edukacji wskazuje także działalność międzynarodowych organizacji, np. *Road Map for Education-Building Creative Capacities for the 21st Century*, przyjęta przez UNESCO w 2006 r. Założenia zawarte w dokumencie w dużej mierze odpowiadają polskiej teorii wychowania estetycznego, a sam dokument wskazuje także na brak obcowania ze sztuką w procesie wychowawczym i sugeruje silniejsze jej wykorzystanie (Wojnar, 2007). Współczesny sposób funkcjonowania społeczeństwa powoduje kryzys kultury i upowszechnienie się estetyzacji życia, powodując potrzebę ponownej analizy założeń teorii wychowania estetycznego (Pankowska, 2007). Wydaje się, że w świetle powyższych wyzwań to sztuka współczesna powinna być mocniej akcentowana w ramach stosowania teorii wychowania estetycznego, ponieważ właśnie sztuka współczesna porusza problemy współczesnego świata (Kwiatkowska-Tybulewicz, 2016).

W realizowanym przeze mnie projekcie z dziećmi w wieku przedszkolnym starałam się być wychowawczynią estetyczną i jednocześnie pedagożką teatru, wprowadzając dzieci w świat teatru, w świat sztuki, otwierając przed nimi świat wartości estetycznych oraz dając im możliwość rozwijania postawy otwartego umysłu, o której pisała Wojnar.

1. Pedagogika teatru

Pedagogika teatru (niem. *Theaterpädagogik*) jest to samodzielna dyscyplina, która łączy w sobie teatr i pedagogikę. Zapoczątkowana w Niemczech w latach 70. XX w., była konsekwencją powstawania w tamtym czasie nowego języka teatralnego. W Polsce pierwsze działania z zakresu pedagogiki teatru zaczęto wprowadzać dopiero na początku XXI wieku. (Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego, 2020). Współczesna pedagogika teatru

wpisuje się w obszar zainteresowań pedagogiki krytycznej. Jej istotą jest poszanowanie różnorodności poglądów, doświadczeń oraz tworzenie przestrzeni do twórczego dialogu i akceptowania odmiennych punktów widzenia. Pedagogika teatru pełni ważną funkcję społeczną – rozwija umiejętności intrapersonalne i interpersonalne. Teatr wykorzystuje do pogłębiania świadomości społecznej, rozwijania autorefleksji i komunikacji. Jej najczęściej wykorzystywaną formą pracy jest warsztat pedagogiczno-teatralny. Może przyjmować formę jednorazowego spotkania (np. spotkania widzów po obejrzanym spektaklu) lub cyklicznych warsztatów z grupą. W ten sposób każdy uczestnik może wypowiedzieć się z dwóch perspektyw – jako widz oraz jako twórca. Z jednej strony uczestnik ma możliwość podzielenia się swoim odbiorem sztuki, a z drugiej strony ma możliwość wypowiedzenia się w sposób twórczy – poprzez własną ekspresję (Rochowska, 2019). Te dwie postawy mają wpływ na rozwijanie myślenia krytycznego o sobie, świecie i teatrze.

2. Opis projektu „Bocianica”

Projekt teatralny „Bocianica” zrealizowałam z grupą przedszkolną, której byłam wychowawczynią. Czterolatki, podczas swoich swobodnych zabaw twórczych, wykreowały samodzielnie postać Bocianicy i naturalnie tworzyły wokół niej różne historie. To stało się dla mnie inspiracją do podjęcia działań pedagogiczno-teatralnych, których postacią główną byłaby stworzona przez dzieci bohaterka. Pojawienie się Bocianicy było dla mnie okazją do praktycznego zastosowania metod pedagogiki teatru oraz założeń teorii wychowania estetycznego, w które włączyłam element wychodzący od dzieci, a nie wykreowany przeze mnie – pedagożkę. Grupa przedszkolna, z którą przeprowadziłam trwający pięć miesięcy cykl „Warsztaty Dziecięcej Ekspresji Twórczej”, liczyła dziewięcioro dzieci. Projekt warsztatów teatralnych obejmował cotygodniowe 30-minutowe spotkania z czterolatkami, które odbywały się w przedszkolu. Ważne było stworzenie przestrzeni do realizowania pomysłów dzieci, z naciskiem na ich kreatywność, współpracę i współodpowiedzialność za formę i wspólne działania. Istotne było również odejście od typowej formy prowadzenia zajęć teatralnych dla dzieci (tradycyjna edukacja teatralna), charakteryzujących się z góry narzuconym scenariuszem działań i przygotowaniem końcowego przedstawienia teatralnego. W naszej pracy pedagogiczno-teatralnej skupialiśmy się na procesie dziecięcej twórczości, potrzebach i zainteresowaniach małych uczestników warsztatów.

Projekt „Bocianica” składał się z czterech części, a metody i formy wykorzystywane podczas zabaw były dostosowane do wieku i potrzeb dzieci. Pierwsza część projektu polegała na wprowadzeniu dzieci w nową formułę zabaw teatralnych i zapoznanie ich z metodami pedagogiki teatru. Kiedy dzieci oswoiły się z tą formułą i poczuły się bezpiecznie, wprowadziłam w drugiej części projektu pacynkę – zwierzątko, które dołączało do naszej grupy co tydzień (co tydzień nowe zwierzę). Lalka (pacynka) stała się naturalnym łącznikiem dzieci z ich światem wyobraźni i pozostała z nami do końca projektu. Dzięki wykorzystaniu zwierzątek w sposób naturalny przeszliśmy do kolejnej części – trzeciej – spotkania z Bocianicą, główną bohaterką naszego projektu. Dzieci opowiedziały mi o stworzonej w zabawie w wyobraźni postaci. Wspólnie zbudowaliśmy także lalkę – Bocianicę – zmaterializowaną przyjaciółkę przedszkolaków. Ostatnia, czwarta część projektu, przeznaczona była na przygotowanie pokazu performatywnego, podczas którego dzieci miały przedstawić Bocianicę rodzicom. Etap czwarty polegał na zabawach zwierzątek-pacynek z Bocianicą. Dzieci wcielały się w rolę zwierzątek (wybranych wcześniej na warsztatach), wymyślały ulubioną zabawę, włączały w nią pozostałe dzieci i Bocianicę (pełniłam rolę animatorki lalki

Bocianicy). Pokaz performatywny miał odbyć się w przedszkolnej sali. Przestrzeń pokazu (sala przedszkolna) miała zostać podzielona na kwadraty – domki zwierząt, które po kolei odwiedzała Bocianica. Dzieci w roli wybranych przez siebie zwierzątek miały pokazywać Bocianicy swoją ulubioną zabawę. Planowany pokaz performatywny był ustalany razem z dziećmi, a jego prosta formuła dostosowana była do ich możliwości twórczych i manualnych.

Niestety z powodu wybuchu pandemii COVID-19 nie udało nam się zrealizować naszego pokazu w zaplanowanej wcześniej formie. Zajęcia edukacyjne zostały przeniesione do przestrzeni wirtualnej. Był to najtrudniejszy moment w trakcie całego projektu. Platforma Zoom oraz rozpoczęcie nauczania online dało jednak szansę na zakończenie projektu w innej formie. Wirtualne zakończenie projektu okazało się dużym wyzwaniem, zarówno dla mnie, jak i dla dzieci. Nasz nowy „finał” przybrał formę rozmowy Bocianicy ze zwierzątkami, która odbywała się zdalnie. Ja pełniłam przed kamerą rolę animatorki lalki Bocianicy, a dzieci, w maskach wybranych przez siebie zwierzątek, prezentowały własną postać, śpiewały, tańczyły i odpowiadały na pytania Bocianicy. Zauważyłam, że przedszkolaki miały trudności z odpowiadaniem na pytania przed ekranem komputera, ale podobały im się zabawy ruchowe, w które chętnie się angażowały. Były spragnione ruchu i aktywności, „skazane” niejako na mocno stacjonarną edukację online przed własnym ekranem. Wirtualny pokaz był jednak jedyną w tamtym czasie szansą na zakończenie naszych działań. Okazało się, że podczas przedłużającej się nauki online dzieciom brakowało bezpośrednich relacji, ruchu oraz wspólnego przebywania w jednej przestrzeni. Zakończyliśmy nasz projekt, wędrując z przedszkola do świata wirtualnego, ale tworząc namiastkę bycia razem i bawiąc się wspólnie z Bocianicą.

3. Przebieg projektu w kontekście teorii wychowania estetycznego

Przedszkole jest instytucją, w której odbywa się pierwszy etap edukacji małego człowieka. Dużą rolę w wychowaniu przedszkolnym przywiązuje się do wychowania estetycznego, którego celem jest kształcenie postawy twórczej, a także wzbogacanie wyobraźni dziecka. Przedszkolne wychowanie estetyczne w istotny sposób oddziałuje na wszechstronny rozwój osobowości dziecka, wpływa na rozwój umysłowy, emocjonalny i fizyczny. Różnorodne działania z zakresu teatru, muzyki, plastyki i tańca mają na celu wprowadzenie dzieci w świat wartości estetycznych, rozwijanie uczuć, wyobraźni i twórczej ekspresji oraz kształtowanie potrzeby obcowania ze sztuką.

Warsztaty Dziecięcej Ekspresji Twórczej stwarzały dzieciom przestrzeń do realizowania ich własnych pomysłów dotyczących Bocianicy. Zgodnie z koncepcją teorii wychowania estetycznego starałam się łączyć ze sobą różne formy i metody pracy: muzyczne, plastyczne oraz teatralno-literackie, podążając w ten sposób za potrzebami dzieci.

Umuzycznienie jest elementem zintegrowanych oddziaływań wychowawczych. Świat muzyki i dźwięków jest atrakcyjny dla małego dziecka. Zainteresowanie dźwiękami widać u dzieci już w okresie niemowlęcym. Muzyka pełni różne funkcje: spokojna melodia wpływa na wyciszenie u dzieci, dynamiczna pobudza je do działania. Umuzycznienie rozwija pamięć i wyobraźnię, a ruch przy muzyce wpływa pozytywnie na rozwój fizyczny dziecka. Muzyka jest źródłem radości, przestrzenią do rozładowania napięć i momentem odprężenia. Aktywność muzyczna w przedszkolu obejmuje: śpiew, ruch przy muzyce, grę na instrumentach oraz ekspresję muzyczną (Klim-Klimaszewska, 2005).

Muzyka towarzyszyła nam na każdym spotkaniu i była stałym elementem warsztatów. Podczas spotkań teatralnych dzieci z moją pomocą stworzyły piosenkę o Bocianicy. Warsztaty teatralne rozpoczynały się i kończyły wspólnym śpiewem. Piosenka jest najbliższą formą aktywności twórczej małego dziecka: zbliża do muzyki, rozwija wyobraźnię dzieci oraz jest odzwierciedleniem ich przeżyć i uczuć. Dzieci podczas naszych warsztatów lubiły poruszać się w rytm muzyki i improwizować, sprawiało im to ogromną radość. Nasze spotkania przybierały formę zabaw muzyczno-ruchowych. Należały do nich zabawy: inscenizacyjne, taneczne, rytmiczne i opowieści ruchowe. Były one wykorzystywane, gdy „podróżowaliśmy” do rozmaitych krain poszczególnych zwierzątek-pacynek oraz podczas naśladowania postaci, np. poruszanie się jak Bocianica.

Twórczość plastyczna to kolejna forma wychowania estetycznego w przedszkolu. Była ona istotnym elementem naszych spotkań. Wychowanie plastyczne ma na celu rozwój emocji, wyobraźni oraz własnej ekspresji. Podstawową formą wypowiedzi plastycznej w przedszkolu jest rysunek i malarstwo. Poprzez rysunek dzieci wyrażają swoje marzenia, pragnienia, potrzeby i życzenia (Klim-Klimaszewska, 2005). W trakcie naszych spotkań organizowałam przestrzeń do swobodnej ekspresji plastycznej dzieci. Wykorzystywałam takie formy pracy jak: rysunek, malarstwo, wycinanie. Starłam się stworzyć odpowiedni klimat, często wykorzystując muzykę, która wyzwalała twórczą aktywność dzieci oraz pobudzała do kreatywnej pracy. Działania plastyczne opierały się głównie na dwóch metodach. Pierwsza z nich polegała na swobodnej ekspresji. Dzieci tworzyły dzieła na dowolny temat. Drugą metodą była kierowana aktywność plastyczna, podczas której wychowankowie tworzyli dzieła na konkretny temat (zwierzątek albo Bocianicy). Podczas naszych spotkań starałam się jak najlepiej poznać przyjaciółkę dzieci – Bocianicę. Wspólnie zastanawialiśmy się, jak wygląda. W celu poznania jej bliżej wykorzystywałam formę plastyczną. Podczas warsztatów dzieci z wyciętych kolorowych kształtów tworzyły zarys postaci Bocianicy. Z powstałego kształtu na kolejnych spotkaniach stworzona została lalka.

Ostatnim, kluczowym elementem naszych projektowych spotkań były zabawy teatralne, które łączyły ze sobą wszystkie typy dziecięcej ekspresji. Moi wychowankowie w sposób naturalny wcielali się w role i odgrywali scenki. Sprawiało im to wielką radość i satysfakcję. Teatr to przestrzeń do poznania takich wartości jak dobro, piękno, sprawiedliwość, przyjaźń. Ważną funkcją twórczości teatralnej jest kształtowanie otwartej postawy względem siebie i świata. Zabawy teatralne sprzyjają rozładowaniu napięć i pobudzają do kreatywnych działań (Dorman, 1981).

Tworzenie opowiadania oraz opisywanie różnych przedmiotów (również tych wyimaginowanych) były głównymi formami rozwijającymi językową twórczość dzieci. Uczestnicy wykazywali wielki entuzjazm względem naszych wspólnych spotkań. Z zaangażowaniem i radością uczestniczyli w zabawach teatralnych. Podczas warsztatów wykorzystywałam różnorodne techniki i formy teatru: zabawy pantomimiczne, improwizacje, rzeźby czy ćwiczenia głosowe. Zabawy pantomimiczne, takie jak np. chodzenie po rozgrzanym piasku, rozwijały świadomość i plastykę ciała. Podobnie jak improwizacje ruchowe, które najbardziej przypadły do gustu dzieciom. Podczas improwizacji często towarzyszyła nam muzyka, która nadawała tempa i rytm. Zabawy w rzeźby, polegające na zatrzymaniu się i obieraniu pozy, czy zabawy z użyciem głosu, takie jak naśladowanie różnych odgłosów lub wymyślanie nowego języka, były również często stosowane podczas naszych warsztatów teatralnych.

Teatr stał się dla mnie kluczem do poznania dziecięcego świata. Inspiracją do podejmowanych przeze mnie działań teatralnych była działalność Jana Dormana. Twierdził on, że: „można paradoksalnie powiedzieć, (...) iż nauczycielowi jest sztuka bardziej potrzebna jako

instrument wychowania i kształtowania dziecka – niżli wiedza naukowa o dziecku” (Dorman, 1981. Za: Tomaszewska, 2016, s. 168). Zainspirowana koncepcją zabawy w teatr Jana Dormana, postanowiłam wykorzystać postać Bocianicy do działań teatralnych. Dla pedagoga teatru zabawa dziecięca jest metodą i formą pracy z dziećmi. W naszych działaniach starałam się, aby dzieci miały realny wpływ na scenariusz, scenografię i kostiumy. Ważnym elementem było również zmaterializowanie Bocianicy – stworzenie lalki. Warsztaty Dziecięcej Ekspresji Twórczej miały przede wszystkim charakter twórczej zabawy. Zależało mi, aby różniły się od stereotypowych zajęć teatralnych w przedszkolu, gdzie dominuje z góry narzucony scenariusz oraz brakuje miejsca na indywidualność i własną twórczość dziecka. Dlatego podczas naszych warsztatów projektowych, zgodnie z ideą pedagogiki teatru, dzieci były twórcami i z chęcią proponowały własne zabawy. Jak wyglądała Bocianica? Jak się poruszała? Co lubiła jeść? O tym właśnie decydowały dzieci.

W naszych zabawach starałam się uwzględniać założenia pedagogiki teatru i teorii wychowania estetycznego Wojnar i łączyć ze sobą takie elementy jak: wychodzenie od potrzeb grupy, podmiotowość uczestników działań, współdziałanie i współodpowiedzialność, dialog, spontaniczność, improwizacja, proces, wprowadzenie w wartości estetyczne, kształtowane kompetencje poznawczych, wyobraźni i wrażliwości na świat. Zależało mi na pobudzaniu do kreatywnego działania. Zgodnie z teorią wychowania estetycznego, środki wyrazu artystycznego łączyły ze sobą elementy z różnorodnych dziedzin sztuki, m.in.: teatru, tańca, malarstwa. Było ich dużo w naszych zabawach. Dzieci bardzo lubiły poruszać się do muzyki, wcielać się w postaci oraz naśladować je. Podczas naszych spotkań wykorzystywaliśmy pacynki, które wprowadzały dzieci w świat teatru. Starałam się, aby przedszkolaki nie były tylko uczestnikami naszych zabaw, ale również współdecydowały o ich przebiegu i formie. W ten sposób miały możliwość wypowiedzieć się na temat tego, co im się podoba w naszych spotkaniach lub zaproponować swoje pomysły. Jest to istotny element pedagogiki teatru – prawo do współdecydowania, oddanie głosu przedszkolakom oraz pokazanie, że ich zdanie, pomysły i refleksje są brane pod uwagę, że projekt realizujemy wspólnie. Pedagogika teatru pokazuje inny model pracy z dziećmi, dzięki czemu może stać się nową praktyką w przedszkolach.

Podsumowanie

Projekt „Bocianica” w mojej ocenie doprowadził do osiągnięcia istotnych celów. Największym sukcesem było stworzenie przestrzeni do twórczej aktywności dzieci, do realizowania ich pomysłów oraz współdecydowanie o przebiegu naszych działań. Podczas wszystkich spotkań dzieci rozwijały własną aktywność twórczą, były aktywne i zaangażowane w działanie. Poznały nowe formy zabaw i miały możliwość zdobywania cennych umiejętności społecznych – współpracy, współdziałania, słuchania innych, działania na rzecz grupy. Dodatkowo udział w projekcie dał im możliwość obcowania z różnymi formami sztuki – teatrem, muzyką, malarstwem i tańcem. Działania w ramach projektu rozwijały u dzieci poczucie własnej wartości, wiarę we własne możliwości oraz pobudzały do kreatywnego działania, ponadto uwrażliwiały na wartości estetyczne, realizując założenia teorii wychowania estetycznego.

Nasze działania zmierzały do pokazu performatywnego – spotkania, podczas którego dzieci mogłyby pokazać się na scenie. Nie był to główny cel, ponieważ ważniejszy był proces oraz podążanie za potrzebami grupy. Uważam jednak, że sprawiły wielką radość małym uczestnikom. Nasze zakończenie odbyło się w takiej formie, jaka była możliwa w czasie

pandemii. Przeniesienie działań do świata wirtualnego pokazało, że jest to przestrzeń, w której dzieci czują się niepewnie i niekomfortowo. Wiek przedszkolny charakteryzuje się dużą aktywnością ruchową. W tym wieku dzieci potrzebują przestrzeni do wyrażania swojej ekspresji ciała i ruchu. Ważne są dla nich bliskie i bezpośrednie kontakty z rówieśnikami. Podczas zakończenia online tego zabrakło. Wyraźnie można było dostrzec, że dzieci z powodu „zamknięcia w domach” (był to sam początek pandemii) były spragnione aktywności fizycznej.

Działania z zakresu pedagogiki teatru, głównie z grupami dziecięcymi, wiążą się z zabawą. Inspiracją do podejmowanych działań były idee Jana Dormana bazujące na dziecięcej twórczości, emocjonalności i żywiołowości dzieci (Dorman, 1981). Zabawy w teatr pobudzały dziecięcą wyobraźnię oraz zachęcały do twórczego działania. Podążanie za potrzebami grupy oraz koncentracja na twórczości dzieci były istotnymi celami naszych działań. Bocianica – stworzona w wyobraźni dzieci, następnie zmaterializowana, była tego przykładem. „Tworzenie” Bocianicy sprawiało wielką radość dzieciom, a pojawienie się jej w grupie wpływało pozytywnie na poczucie bezpieczeństwa dzieci w przedszkolu.

Zgodnie z koncepcją teorii wychowania estetycznego starałam się w swoich działaniach wykorzystywać różnorodne formy sztuki i wprowadzać dzieci w świat wartości estetycznych. Muzyka, teatr, działalność plastyczna i literacka, wzbogacały i rozwijały dziecięcą wyobraźnię oraz własną ekspresję. Podsumowując nasz projekt, można stwierdzić, że udało się stworzyć przestrzeń do rozwijania dziecięcej twórczości, a wykorzystanie założeń teorii wychowania estetycznego oraz metod pedagogiki teatru, pozwoliło nie tylko na wprowadzenie dzieci w świat wartości estetycznych, ale jednocześnie na zapewnienie im poczucia sprawstwa i pokazanie, że każde doświadczenie, każdy pomysł i inspiracja są ważne i możliwe do włączenia we wspólnie realizowane twórcze działanie.

Bibliografia

- Dorman, J. (1981). *Zabawa dzieci w teatru*. Warszawa: Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury.
- Klim-Klimaszewska, A. (2005). *Pedagogika przedszkolna*. Warszawa: Polski Instytut Wydawniczy.
- Kulczycki, J. (2001). Koncepcja wychowania estetycznego w ujęciu Stefana Szumana. W: T. Aleksander (red.), *Myśl pedagogiczna przełomu wieków* (s. 259–263). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kwiatkowska-Tybulewicz, B. (2016). *Wychowawcze aspekty sztuki współczesnej. Z perspektywy pedagogiki krytycznej*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszeńskiego (2020). *Pedagogika Teatru*. Pobrano z <https://www.instytut-teatralny.pl/dzialalnosc/pedagogika-teatru>
- Pankowska, K. (2007). O edukacji estetycznej – głos pedagoga humanisty. W: K. Wilkoszewska (red.), *Wizje i re-wizje. Wielka księga estetyki w Polsce*. Kraków: Universitas.
- Rochowska, A. (2019). Pedagogika Teatru – próba definicji, zwrot edukacyjny w teatrze. *Kultura Współczesna*, 2(105), 133–144.
- Tomaszewska, E. (2016). Teatr i dziecko jako osoba. *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, 3(41), 167–183.
- Wojnar, I. (1970). *Estetyka i wychowanie*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Wojnar, I. (1980). *Teoria wychowania estetycznego – zarys problematyki*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Wojnar, I. (2007). *O edukacji estetycznej – głos pedagoga humanisty*, W: K. Wilkoszewska (red.), *Wizje i re-wizje. Wielka księga estetyki w Polsce*. Kraków: Universitas.